

עיראק

הקמת עיראק ומעורבותה במלחמות ישראל

ראשית דרכה של עיראק כישות מדינית עצמאית החלה לאחר התפרקות האימפריה העות'מאנית בתום מלחמת העולם הראשונה. הסכם סייקס-פיקו, שגובש בין בריטניה וצרפת ב-1916, חילק את אזורי ההשפעה במזרח התיכון בהתאם לאינטרסים האימפריאליים והכלכליים של המעצמות, ולבריטניה היה חשוב להחזיק באזור עיראק, בעיקר לצורך שליטה בשדות הנפט שבצפונה. בשנת 1921 מינתה בריטניה את **פייסל אבן חוסיין** מהשושלת ההאשמית למלך עיראק, ועם סיום המנדט הבריטי ב-1932 **עיראק קיבלה עצמאות רשמית**.

מאז הקמת מדינת ישראל, נטלה עיראק חלק פעיל בעימותים הצבאיים עימה, על אף שהמדינות לא חולקות גבול משותף. **במלחמת העצמאות** שלחה עיראק חיל משלוח בסדר גודל של אוגדה, שלחם בעיקר בצפון השומרון ובבקעת הירדן. במהלך **מלחמת ששת הימים** הצטרף חיל המשלוח העיראקי לממלכת ירדן בלחימה ביהודה ושומרון, וכמו כן חיל האוויר העיראקי תקף וגרם נזק ואבדות בישראל. **במלחמת יום הכיפורים** שלחה עיראק חיל משלוח גדול מאד שסייע לסוריה לבלום את כוחות צה"ל במובלעת שכבשו ברמה הסורית.

עליית סדאם חוסיין

בשנת 1958 התחוללה הפיכה משטרית בעיראק, במהלכה בוטל מוסד המלוכה והופסקה השתתפותה של עיראק בברית בגדד – ברית אזורית שכללה את בריטניה, טורקיה ומדינות נוספות. ההפיכה סימנה תפנית חדה במדיניותה של עיראק: התרחקות מהמערב והתקרבות אידיאולוגית ומדינית לברית המועצות. שנות השישים התאפיינו באי-יציבות שלטונית ופוליטית, עד **שבשנת 1968 תפסה את השלטון מפלגת הבעת'** (מפלגת התחייה הערבית הסוציאליסטית). המפלגה הובילה קו חילוני-לאומני-ערבי, ודיכאה ביד קשה מתנגדי שלטון – לרבות הוצאות להורג.

בשנת 1979 מונה סדאם חוסיין לנשיא עיראק, והנהיג משטר ריכוזי ונוקשה שהתבסס על כוח צבאי ופוליטי נאמן. **עיראק תחת שלטון סדאם ביקשה להרחיב את השפעתה האזורית ולבסס את מעמדה כמעצמה מובילה** – היא ניצלה את החולשה הזמנית אליה נקלעה באותה שנה שכנתה ממזרח, איראן, שעברה את המהפכה האסלאמית. עיראק פלשה לאיראן בשנת 1980, ובכך פרצה מלחמה עקובה מדם שנמשכה עד 1988, וגרמה לאבידות כבדות לשני הצדדים.

בשנת 1981, תוך כדי המלחמה בין עיראק לאיראן, ביצע צה"ל את **"מבצע אופרה" – תקיפה אווירית מדויקת על הכור הגרעיני בעיראק**. הכור, שהיה בשלבי בנייה מתקדמים, נתפס כאיום ישיר על ביטחון מדינת ישראל ועל יציבות האזור כולו. מבצע אופרה נחשב לאירוע מכונן בגיבוש תפיסת ההפעלה הישראלית מול תוכניות גרעין עוינות.

הפלישה האמריקנית

דגל עיראק

בתחילת שנות התשעים עלתה המתיחות האזורית עם פלישתה של עיראק לכווית השכנה, בעיקר בשל סוגיות הנוגעות לנפט. ארה"ב הובילה קואליציה של מדינות רבות לפלישה קרקעית לעיראק, שזכתה לכינוי **"מלחמת המפרץ"**. בתגובה לפלישה הקרקעית שיגרה עיראק טילים לעבר מדינת ישראל, על אף שישראל לא השתתפה באופן פעיל במלחמה.

עיראק

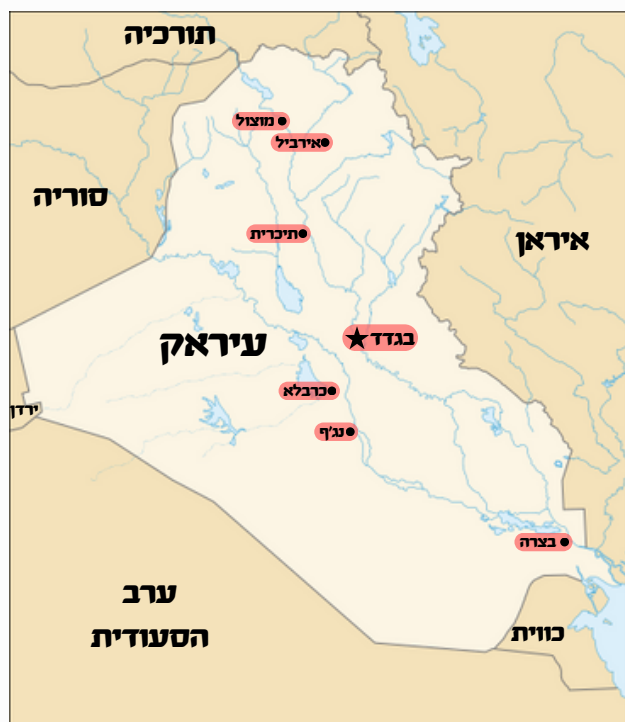
בשנת 2003 פלשה ארה"ב לעיראק בשנית, גם הפעם יחד עם קואליציה של מדינות, במטרה להפיל את משטרו של סדאם חוסיין – בכדי למנוע ממנו לפתח נשק גרעיני, ולמנוע שיתוף פעולה שלו עם ארגון אל-קעידה ופגיעה בנכסים אמריקניים נוכח אירועי ה-11 בספטמבר 2001. באותה תקופה, החלו להתגבש בעיראק מיליציות שיעיות, שראו בעצמן מייצגות של הרוב השיעי בעיראק, מול הרודנות של סדאם חוסיין, שנמנה על הזרם הסוני. ארה"ב שיתפה פעולה עם מיליציות אלו בסיוע, מימון, אספקת אמל"ח והכשרת כוחות. לבסוף, נפל משטרו של סדאם חוסיין והוא עצמו נתפס בסוף 2003, נשפט והוצא להורג בשנת 2006.

מעורבות איראן בעיראק

נפילתו של שלטון סדאם חוסיין בשנת 2003 לא רק שחתמה עידן של דיכוי ממושך, אלא גם חוללה שינוי עמוק במאזן הכוחות הפנימי בעיראק; לראשונה, זכו השיעים – שהיוו רוב במדינה אך היו מודרים מהשלטון – בעמדת כוח משמעותית. תחושת העצמאות המחודשת של השיעים לוותה בזעם גובר כלפי נוכחות כוחות הקואליציה המערביים, שנתפסה כניצול משאבי המדינה ותוך פגיעה בריבונותה. במהרה הופנה הנשק שסופק למיליציות השיעיות, לכאורה לצורכי הגנה, כנגד הכוחות האמריקניים עצמם.

על רקע הקרבה הדתית והאתנית בין השיעים באיראן לשיעים בעיראק, ובצל הואקום השלטוני שנוצר במדינה בלתי יציבה, נפתח פתח רחב להתבססות איראנית. טהראן ניצלה את המצב כדי להעמיק את השפעתה בעיראק במסגרת מדיניות "ייצוא המהפכה". כוח קודס, בפיקודו של קאסם סולימאני, הוביל מאמץ שיטתי לחימוש, מימון, הכשרה ואיגוד של המיליציות השיעיות תחת מסגרת אחת – ארגון "אל-חשד א-שעבי" (הגיוס העממי).

עלייתו של ארגון המדינה האסלאמית (דאע"ש) בשנת 2014 והאיום הפונדמנטליסטי הסוני, הובילה את המיליציות השיעיות לשתף פעולה, לעיתים באופן טקטי בלבד, עם קבוצות חמושות כורדיות בצפון המדינה. שיתוף פעולה זה נועד לבלום את התפשטות דאע"ש – אך בפועל חיזק את הלגיטימציה של המיליציות הפרו-איראניות ואת מעמדן במרחב.

סיכום

עיראק מתמודדת עם חוסר יציבות מתמשך, הנובע מתלות כלכלית בנפט וממערכת שלטונית מסובבת המתקשה לתפקד, המוביל אותה לבידוד ממושך מהקהילה הבינלאומית. קריסת משטר סדאם חוסיין והמעורבות האמריקנית במדינה האיצו תהליכי פירוק מבניים והחריפו את המתח העדתי-אתני, שהפך אותה לזירת מאבק מתמשכת בין קבוצות זהות שונות.

המיליציות השיעיות, הפועלות בעיראק בחסות ובסיוע איראני, מהוות זרוע מרכזית בחתירתה של טהראן להרחבת השפעתה האזורית. שיגור טילים וכטב"מים לעבר שטח ישראל על ידי חלק מאותן מיליציות מדגיש את תפקידה של עיראק כמרחב פעולה עוין וכגורם בעל חשיבות גאו-אסטרטגית במערכה מול איראן ומול ציר ההתנגדות.